

8. Międzynarodowe Sympozjum Lutnicze

Poznań, 16 maja 2025

70 lat Związku Polskich Artystów Lutników

W roku 2024 Związek Polskich Artystów Lutników obchodził swój 70. Jubileusz – wydarzenie niezwykle ważne nie tylko dla samych lutników ale i dla całej polskiej kultury muzycznej.

Choć 70-lecie istnienia Związku przypadło w ubiegłym roku, postanowiliśmy uczcić ten wyjątkowy jubileusz właśnie teraz – w najlepszym możliwym momencie, jakim jest XV Międzynarodowy Konkurs Lutniczy im. Henryka Wieniawskiego.

To wydarzenie o międzynarodowej randze gromadzi najwybitniejszych mistrzów lutnictwa, stanowiąc idealną przestrzeń do refleksji nad dorobkiem naszego Związku i jego znaczeniem w świecie muzyki oraz sztuki lutniczej.

Dzisiejszy referat będzie okazją, by przywołać najważniejsze momenty z 70-letniej historii Związku, przypomnieć sylwetki wybitnych twórców oraz spojrzeć w przyszłość – ku nowym pokoleniom lutników, którzy z pasją kontynuują tę wyjątkową tradycję.

Wróćmy do początków.

Powstanie Stowarzyszenia Polskich Artystów Lutników

Lata powojenne były bardzo trudne dla polskiego lutnictwa. Wiele instrumentów zostało zniszczonych w czasie działań wojennych, wiele zagrabiono i wywieziono. Większość pracowni przestała istnieć. Budowy nowych instrumentów prawie zaniechano. Braki w zaopatrzeniu: drewna rezonansowego, podstawowych akcesoriów, narzędzi lutniczych, brak literatury fachowej praktycznie uniemożliwiały wykonywanie zawodu lutnika. Ocalałe nieliczne pracownie lutnicze nie zdołały sprostać rosnącemu zapotrzebowaniu na instrumenty lutnicze nowo powstających i rozwijających się instytucji muzycznych: filharmonii, teatrów i szkół muzycznych.

Jedyną drogą ku temu by poprawić stan ówczesnego tak ubogiego instrumentarium lutniczego mogły być działania, skierowane na odrodzenie tej dziedziny sztuki, jakim jest lutnictwo, posiadające przecież w Polsce bogatą, wielowiekową tradycję. Z pomocą lutnikom pospieszili wybitni polscy skrzypkowie, kompozytorzy, historycy sztuki, inicjatorzy utworzenia 70 lat temu organizacji skupiającej lutników tj. Stowarzyszenia Polskich Artystów Lutników.

W marcu 1953 r na Radzie Kultury Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej osobistości polskiej wiolinistyki : Eugenia Umińska, Irena Dubiska, Wanda Wiłkomirska i Tadeusz Wroński złożyli na ręce Ministra Kultury i Sztuki memoriał wzywający do otoczenia specjalną opieką polskiego lutnictwa artystycznego, posiadającego wielowiekową tradycję i dorobek. W czerwcu tego samego roku -- za zgodą Ministra Kultury i Sztuki - powołano Komitet Organizacyjny Stowarzyszenia Polskich Artystów Lutników pod przewodnictwem Kustosza Muzeum

Instrumentów Muzycznych w Poznaniu - Zdzisława Szulca. Sekretarzem Komitetu został lutnik Marian Wyka a członkiem Zbigniew Wiszniewski - kompozytor i teoretyk lutnictwa. Kilka dni później odbyło się już pierwsze posiedzenie Komitetu w Muzeum Narodowym w Poznaniu.

W dniach 23-24 kwietnia 1954r w Sali Kolumnowej Ministerstwa Kultury i Sztuki w Warszawie odbył się Zjazd Organizacyjny Stowarzyszenia.

Na Zjeździe **29 członków – założycieli** przyjęło Statut. W statucie określono główne zadania i cele nowo utworzonego Stowarzyszenia.

Dokonano wyboru władz. Pierwszym prezesem Stowarzyszenia został **Feliks Konstanty Pruszek**. **V-c prezesami Zdzisław Szulc i Józef Radzikowski, sekretarzem Marian Wyka a członkiem Zarządu Wanda Wiłkomirska**. Pierwszym przewodniczącym Komisji Kwalifikacyjnej został prof. **Tadeusz Wroński**.

Zjazd podjął uchwały wytyczające kierunki działań Zarządu

Zjazd uświetnił koncert największych osobistości polskiego świata muzycznego, grali oni na instrumentach zbudowanych przez lutników polskich.

Od Zjazdu Założycielskiego w 1954 r. do dnia dzisiejszego Stowarzyszeniem kierowało 5-ciu prezesów:

- ✧ wspomniany **Feliks Konstanty Pruszek** w latach 1954 -1961.
- ✧ kolejnym - przez jedną kadencję - był **Józef Radzikowski** w latach 1961-1964,
- ✧ następnie w latach 1964-1993, **przez 29 lat prof. Włodzimierz Kamiński**
- ✧ w latach 1993-2005 -**Krzysztof Pawikowski**
- ✧ Od 2005 r. do chwili obecnej **Marek Pielaszek**.

Przez pierwszy rok działalności Stowarzyszenie nie dysponowało lokalem. Biuro mieściło się w prywatnym mieszkaniu sekretarza - Mariana Wyki, ale już w marcu 1955 r. uzyskano lokal przy ul. Krakowskie Przedmieście 16/18, z którego korzystamy do dnia dzisiejszego.

W roku 1980 Stowarzyszenie zmieniło nazwę na Związek Polskich Artystów Lutników.

Od pierwszych dni istnienia Stowarzyszenia będącego właściwie w fazie organizacyjnej Zarząd podjął bardzo aktywną działalność. W pierwszym okresie władze SPAL bardzo często korzystały z ogromnego poparcia i zaangażowania wielkich autorytetów członków – założycieli, wymienionych już wcześniej profesorów –skrzypków i kompozytorów.

Konkursy lutnicze, krajowe i międzynarodowe

Pierwszym prestiżowym konkursem lutniczym w którym wzięli udział polscy lutnicy był **Międzynarodowy Konkurs Kwartetów Smyczkowych w Liège (Belgia)** w 1954 r.

Jakkolwiek żaden z polskich uczestników nie odniósł sukcesu, ale jak mówi uczestnik tego konkursu Marian Wyka, o powstałym polskim związku twórczym dowiedziało się 18 krajów, które uczestniczyły w tym Konkursie.

Członkowie SPAL brali udział we wszystkich edycjach tego Konkursu w latach: 1954, 1957, 1960, 1963, 1967, 1972 uzyskując uznanie.

Już w 1957 roku do jury Międzynarodowego Konkursu w Liege po raz pierwszy został zaproszony polski lutnik - był nim **Marian Wyka**.

Pierwszym polskim lutnikiem, który zdobył międzynarodowy laur był **Franciszek Mardulą** za altówkę w Ascoli Piceno w 1959 roku.

Niezwykle ważnym wydarzeniem w początkach działalności SPAL było zorganizowanie **I Krajowego Konkursu Lutniczego** w kategorii skrzypiec, w maju 1955 roku w Warszawie. Celem tego konkursu było rozpoznanie stanu i poziomu lutnictwa w powojennej Polsce. Udział w konkursie wzięło 46 lutników, na konkurs nadesłano aż 145 skrzypiec. Frekwencja była ogromna, ale poziom instrumentów – zdaniem organizatorów - bardzo mierny. Dzięki temu Konkursowi dokonano rejestracji i selekcji lutników zasługujących na to miano i spora ich grupa w krótkim czasie zasiłała szeregi SPAL.

Międzynarodowy Konkurs Lutniczy im H. Wieniawskiego

Idea zorganizowania międzynarodowego konkursu lutniczego zrodziła się podczas II Międzynarodowego Konkursu Skrzypcowego im. H. Wieniawskiego w Poznaniu w 1952 r.

Głównym inicjatorem i organizatorem tego przedsięwzięcia był **Zdzisław Szulc** twórca i kustosz Muzeum Instrumentów Muzycznych.

W 1957 roku odbył się **I Międzynarodowy Konkurs Lutniczy im H. Wieniawskiego w Poznaniu**. Konkurs ten - organizowany przez Towarzystwo Muzyczne im. H. Wieniawskiego w Poznaniu przy współpracy z ZPAL - odbywa się w cyklu 5-cio letnim do dzisiaj i jest zaliczany do najstarszych Międzynarodowych Konkursów Lutniczych na świecie.

Na tym konkursie polski lutnik **Eugeniusz Gosiewski** został laureatem IV nagrody.

Pierwszym polskim lutnikiem, który wygrał Międzynarodowy Konkurs Lutniczy im. Wieniawskiego był **Józef Bartoszek** z Zakopanego. Był to V **Międzynarodowy Konkurs Lutniczy im H. Wieniawskiego** w roku 1977.

Laureaci następnych edycji Konkursu:

1986	Jan Bobak – I nagroda
1991	Jerzy Piórko – I nagroda
	Tadeusz Słodyczka – II nagroda
	Stanisław Król – III nagroda
	Antoni Krupa – IV nagroda
1996	Krzysztof Mróz – I i III nagroda
2001	Norbert Kijanka – II nagroda
	Robert Loska – III nagroda
2016	Ji Hwan Park – I i II nagroda
	Krzysztof Krupa – II nagroda
2021	Piotr Pielaszek – I i II nagroda
	Jan Jakub Lipiński – III nagroda

Ogólnopolskie Konkursy Lutnicze

Mając na uwadze ogromne braki w zakresie instrumentarium dziecięcego w Polsce z inicjatywy Zarządu ZPAL, Towarzystwo Muzyczne im. H. Wieniawskiego w Poznaniu we współpracy z ZPAL zorganizowało w 1979 roku **I Ogólnopolski Konkurs Lutniczy im. Z. Szulca**. Odbyły się jeszcze dwie edycje tego Konkursu: w 1984 i 1989 r. Wszystkie dotyczyły kategorii instrumentów dziecięcych: skrzypce 1/4, 1/2, 3/4, wiolonczele 1/2 i 3/4.

250 rocznica śmierci A. Stradivariego została uczczona organizacją w 1987 roku **Ogólnopolskiego Konkursu Lutniczego im. A. Stradivariego** w Poznaniu na skrzypce $\frac{3}{4}$ i wiolonczelę $\frac{3}{4}$. Zorganizowano również seminarium lutnicze, poświęcone twórczości Stradivariego, w który udział wzięli lutnicy z Cremony.

Ogólnopolski Konkurs Lutniczy im. prof. W. Kamińskiego

W 1994 r. po śmierci Prezesa Związku **prof. Włodzimierza Kamińskiego**, **Ogólnopolskiemu Konkursowi Lutniczemu nadano jego imię**. Konkurs ten organizuje Akademia Muzyczna im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu oraz Związek Polskich Artystów Lutników. Ogólnopolski Konkurs Lutniczy im. prof. W. Kamińskiego w Poznaniu odbywał się w cyklu 5-letnim. Odbyło się 6 edycji Konkursu w latach: 1994, 1999, 2004, 2009, 2014, 2019.

VI edycja Konkursu została rozszerzona o kategorię uczniów i studentów szkół kształcących lutników z całego świata.

Sukcesy naszych członków na arenie międzynarodowej

Polscy lutnicy startowali z powodzeniem na wielu konkursach międzynarodowych zdobywając najwyższe nagrody:

- ✧ Cremona: **Danuta Pawlikowska, Tadeusz Słodyczka, Krzysztof Krupa, Marcin Krupa, Piotr Pielaszek, Paweł Kubacka**
- ✧ Mittenwald: **Krzysztof Mróz, Tadeusz Słodyczka, Piotr Pielaszek, Klemens Siatkowski**
- ✧ Mirecourt: **Piotr Pielaszek, Paweł Kubacka**
- ✧ Malta: **Bogdan Sikora, Michał Różak**
- ✧ Moskwa: **Wojciech Łukasz, Krzysztof Mróz, Marcin Krupa, Krzysztof Krupa, Tadeusz Słodyczka.**
- ✧ Londyn: **Marcin Krupa**
- ✧ Nachod: **Tadeusz Słodyczka, Krzysztof Krupa**
- ✧ Praga: **Tadeusz Słodyczka, Piotr Pielaszek**
- ✧ Dolny Kubin: **Tadeusz Słodyczka, Michał Różak.**
- ✧ Pekin: **Krzysztof Krupa i Marcin Krupa**

Zdobywali też wyróżnienia na konkursach w USA (Arizonie, Baltimore, Portland, Cleveland, Indianapolis): **Władysław Stopka, Krzysztof Krupa, Marcin Krupa, Stanisław Kiernoziak, Piotr Pielaszek, Paweł Kubacka.**

Wielokrotnie nasi członkowie zdobywali nagrody za najlepiej brzmiące instrumenty, najwyższe oceny za walory lutnicze, jak też inne nagrody i wyróżnienia.

Wystawy

- 1955 – Wystawa lutnicza na Międzynarodowych Targach Poznańskich
- 1995 – Wystawa „Polska Sztuka Lutnicza” w Filharmonii Narodowej w Warszawie z okazji XIII Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. F. Chopina
- 1988 – Wystawa w Muzeum Kultury Muzycznej im. M. Glinki w Moskwie
- 1993 – 2006 – Wystawy przy okazji Międzynarodowych Kursów Muzycznych w Łańcucie
- 2004 – Wystawa „Apollo skrzypce dał” - w Pałacu w Wilanowie w Warszawie
- 2023 - Wystawa zorganizowana w ramach Festiwalu Sztuki Lutniczej im. Włodzimierza Kamińskiego.

Seminaria i sympozja lutnicze

Bardzo istotną formą aktywności ZPAL były i są seminaria lutnicze. Poświęcane one były różnej tematyce, głównie: zasadom budowy instrumentów i smyczków, konserwacji a także zagadnieniom akustycznym. Dużo uwagi poświęcano sprawom lakierowania instrumentów, metodom ich nakładania oraz wszystkim co się wiąże z tym trudnym etapem tworzenia instrumentu.

Pierwsze seminarium lutnicze odbyło się w 1965 roku w siedzibie SPAL w Warszawie. Przez te 60 lat zorganizowano ponad 90 seminariów, sesji i kursów. Wiele z nich były to sympozja międzynarodowe lub z udziałem gości zagranicznych odbywały się głównie przy okazji Międzynarodowych Konkursów Lutniczych im. H. Wieniawskiego w Poznaniu, a także przy okazji każdego Ogólnopolskiego Konkursu Lutniczego. Wykładowcami byli wybitni mistrzowie tego zawodu, m.in.: K. Roy., G. Morassi, G. Nicolini, G. Scolari, St. Conia, A. Capela, Přemysl Špidlen, R. Hargrave, P. Robin, T. Pilař, Marco Tiella, Pierre Guillaume (smyczki), Patrick Robin, John Dilworth.

W celu podnoszenia kwalifikacji członków Związek zorganizował kilka plenerów w Zakopanem oraz kursy, m.in. kursy dla rzeczoznawców, kursy budowy smyczków.

W 1986r kurs budowy smyczków poprowadził **Jan Pawlikowski** a w 1995 Jan **Kudanowski**. W 2010 roku na Seminarium w Karpaczu wydarzeniem wyjątkowym był praktyczny pokaz budowy smyczka, zaprezentowany przez czołowego smyczkarza niemieckiego **Rudolfa Neudörfera**.

Kursy dla rzeczoznawców prowadził też prof. Włodzimierz Kamiński.

Współpraca z zagranicą

W ciągu całego okresu działalności Związek nawiązywał szerokie kontakty z organizacjami lutniczymi innych krajów. Organizowano wyjazdy naszych członków charakterze obserwatorów na konkursy międzynarodowe, m. in. do Moskwy, Mittenwaldu, Sofii, Hradec Kralove. Paryża, Londynu i Cremony. Ci po powrocie spostrzeżeniami dzielili się ze wszystkimi na kolejnych seminariach. Intensywne kontakty ze światowym lutnictwem

umożliwiły naszym lutnikom zapoznanie się z najnowszymi tendencjami i technologiami współczesnej sztuki lutniczej, ale także dawały możliwość obcowania z arcydziełami dawnych mistrzów. Duża część członków ZPAL miała możliwość wyjazdu do Moskwy w celu obejrzenia i zbadania wspinających instrumentów - dzieł mistrzów staroroskich, zgromadzonych w moskiewskiej Goskolekcji.

Członków ZPAL zapraszano do udziału w seminariach zagranicznych, czy różnego rodzaju uroczystościach związanych z działalnością lutniczą. Dowodem uznania ich fachowości i wiedzy ze strony naszych zagranicznych partnerów jest zaproszenie do jury Międzynarodowych Konkursów naszych członków. Polscy lutnicy byli jurorami:

- w Liege dwukrotnie Marian Wyka,
- prof. Wł. Kamiński w Cremonie, Moskwie, Hradec Kralowe, Sofii,
- Jan Pawlikowski w Pradze, Hradec Kralowe i Moskwie,
- Józef Bartoszek we Freiburgu,
- Andrzej Łapa w Nachodzie i Moskwie,
- Tadeusz Słodyczka w Cremonie, Pekinie, na Malcie, Nachodzie, Dolnym Kubinie
- Jan Bobak w Dolnym Kubinie.

Szkolnictwo Lutnicze

Nie do przecenienia były działania Związku i ich członków w celu zorganizowania w Polsce szkolnictwa lutniczego. Już na Zjeździe Organizacyjnym w 1954 r. prof. Tadeusz Wroński postulował utworzenie w jednej z wyższych szkół muzycznych szkolnictwa lutniczego.

Dzięki staraniom głównie Franciszka Marduły przy Liceum Sztuk Plastycznych w Zakopanem rozpoczęto już w 1952 r. edukację lutników.

W 1959 r. przy wsparciu SPAL doszło do powstania Technikum Budowy Instrumentów Lutniczych w Nowym Targu. Kierownikiem warsztatów był ten który włożył dużo pracy aby taka szkoła powstała, czyli mistrz Marduła. Do pomocy miał swoich wychowanków. Nauczycielami zawodu byli członkowie Stowarzyszenia: **Władysław Bachleda, Andrzej Janik, Józef Bartoszek i Jan Łacek**. Technikum funkcjonowało do 1976 r., a Jan Łacek długo jeszcze uczył zawodu w reaktywowanym szkolnictwie lutniczym dzięki uporowi Franciszka Marduły w Liceum Sztuk Plastycznych w Zakopanem.

Ważnym ośrodkiem kształcenia lutników stał się Poznań. Stało się to dzięki staraniom i skutecznym działaniom prof. Włodzimierza Kamińskiego i Jadwigi Kaliszewskiej. **W 1973 r.** w Państwowym Liceum Muzycznym 5-ciu uczniów podjęto naukę, a pedagogami zostali nasi członkowie: Włodzimierz Kamiński, Antoni Krupa, a później Andrzej Łapa i Władysław Baranowski.

W 1978 r. głównie dzięki staraniom i zabiegom prezesa Związku prof. W. Kamińskiego uruchomiono klasę lutniczą w Akademii Muzycznej im. I.J Paderewskiego w Poznaniu. Aktualnie studiuje tu 20 studentów. W ramach Katedry Lutnictwa Artystycznego oprócz dydaktyki prowadzone są również badania naukowe.

Obecnie zajęcia z lutnictwa odbywają się w dość trudnych warunkach lokalowych, jednak z nadzieją patrzymy w przyszłość.

Istnieje realna perspektywa, że w ciągu najbliższych lat przeniosą się one do nowoczesnych, specjalnie zaprojektowanych pomieszczeń.

Nowa przestrzeń nie tylko poprawi komfort pracy, ale przede wszystkim stworzy lepsze warunki do prowadzenia zajęć dydaktycznych i realizacji ambitnych projektów badawczych, wspierając rozwój polskiego lutnictwa.

Zakończenie

Jubileusz 70-lecia Związku Polskich Artystów Lutników, to doskonała okazja, by z dumą spojrzeć wstecz na bogaty dorobek organizacji oraz z nadzieją patrzeć w przyszłość – pełną nowych wyzwań, ale i możliwości.

Niech to święto będzie wyrazem szacunku dla mistrzów tej sztuki oraz inspiracją dla młodych artystów, którzy swoją pasją i talentem będą kontynuować piękne tradycje polskiego lutnictwa.